

Sioe Jeng Tsao

Mijn tijd in de zon

A.W. Bruna Uitgevers

忘祖为无源之溪
无根之树

Het onzichtbare kind

‘Wat ziet je haar er raar uit daar.’

Mijn moeders lach klinkt schel en hard in *uma*’s warme, gezellige woonkamer, waar de muren volhangen met foto’s van alle kleinkinderen. Ze wijst naar de schoolfoto van mij en mijn *gōgō* Ka-Hin. *Māmā* had me die dag in haar favoriete paarse jurk gehesen. Ik voel *nóg* de ruwe stof die langs mijn droge huid schuurt, terwijl ik met klotsende oksels de rode plekjes op mijn polsen en in mijn nek probeer te verbergen. Mijn ogen staan rustig, maar zo voelde ik me toen helemaal niet. Op mijn zwarte lokken draag ik een haarband in neonkleuren en op de foto zie je een plukje dat net eigenwijs boven de band omhoogsteekt.

We lopen langs de houten meubels waar figuren in zijn uitgesneden. Bij het betreden van de keuken ruik ik meteen de bekende mix van lekkere geuren en mijn ogen vallen op *uma*’s zilvergrijze haren, die zachtjes bewegen in het licht. Ze staat met haar rug naar ons toe en buigt zich over een pan. De soep in de pan ruikt lekker en heeft allemaal verschillende kleuren en stukjes erin: aardappelen, wortels, rettich, maïs, dungeplukte kip en vermicelli. De zoete geuren die opstijgen warmen me gelijk op op deze regenachtige herfstdag. Ik glimlach als *uma* zich omdraait en me ziet staan. Ze zakt moeizaam door haar knieën en strekt haar armen uit naar voren. Ik ren op haar af en plant een lichte kus op haar rimpelige wang terwijl ik mijn hand op de hare leg. Haar huid is zacht en zo doorzichtig dat ik haar aderen als dunne riviertjes eronder kan zien lopen. Ze is klein en dun, net als *māmā* en de rest van de familie. Mijn moeder knoopt soepel een schort over haar trui en begint snel door de keuken te lopen. Algauw springen mijn *ā yi*’s en *yi mā*’s bij aan het aanrecht om hun zelfgemaakte gevulde pasteitjes in een pan met hete olie goudbruin te frituren.

Door het openstaande raam hoor ik de blije stemmen van mijn neefjes en nichtjes op de galerij. ‘Eén, twee, drie... wie niet weg is, is gezien!’

Vaak komt een groot gedeelte van de familie – soms wel dertig mensen – hier bij elkaar in het kleine huis in Zeist. Ik ben graag bij uma, maar voel me niet zo fijn bij de rest. Wij zijn er vaak niet bij bij deze familiebijeenkomsten, mijn ouders werken veel en Zeist is best ver van ons huis in de Bijlmer.

Tussen alle drukte van mijn familie is er één kamer juist heel rustig. *Bābā* ligt daar diep te slapen op tante Ruths bed. De laatste tijd heeft hij veel nachten gewerkt bij de McDonald’s. De deur staat op een kier en heel voorzichtig spiek ik naar binnen. *Bābā*’s gezicht ziet er moe uit en op zijn wang zit een afdruk van het kussen.

Achter me hoor ik een harde lach uit de woonkamer, gevolgd door het schrapende geluid van een stoel die wordt verschoven. *Bābā*’s ogen schieten open en hij brabbelt iets onverstaanbaars. Ik giechel zachtjes en als hij mij ziet moet hij stiekem ook lachen, terwijl hij ondertussen zijn schrik probeert te verbergen. Hij staat op, rekt zich uit en loopt langs me heen naar de overloop. Daar pakt hij een van de klapstoelen die in een rij tegen elkaar opgestapeld staan en ik volg hem naar de woonkamer.

Onze familie van drie generaties zit bij elkaar in een gezellige cirkel. De oudere zus van oma zit in het midden en straalt, ze krijgt alle aandacht. De kinderen van mijn leeftijd zijn inmiddels ook binnen en hun energie vult de ruimte.

Bābā wordt begroet door het geluid van vrolijke stemmen die in verschillende talen kletsen, grapjes maken en lachen. Als hij zit, kruip ik bij hem op schoot. Tussen de grote mensen ben ik onzichtbaarder en kan ik luisteren in plaats van meedoen. Mijn moeders kant van de familie is hierheen gekomen uit Papoea-Nieuw-Guinea en is net zoals mijn vader – die in Nederland is geboren – Chinees. Je hoort Maleis, Chinees-Kantonees en Nederlands door elkaar. Al die mensen bij elkaar vind ik spannend. Mijn neven en nichten lijken elkaar veel beter te kennen en ik weet niet zo goed hoe ik mee moet doen. Soms lijkt het alsof ze een eigen taal hebben die niemand mij geleerd heeft.

De tantes wisselen recepten en verhalen uit. Māmā vertelt vaak hoe belangrijk het samenkomen is: ‘Een viering van onze cultuur en een herinnering dat we één zijn als familie.’ Dat begrijp ik eigenlijk niet zo goed, want we lijken helemaal niet op elkaar. Behalve over recepten wordt er ook gepraat over de pasgeboren baby van oom Edward, de hoge cijfers die neef Liam heeft gehaald, *gàu mā* Eleanor die zogenaamd mijn moeders legendarische sponscakerecept heeft gestolen en er te veel over opscheept, en mijn nicht Cathy die moeiteloos allerlei klassieke nummers op de piano kan spelen.

Wanneer de grote pan met soep die ze samen in de keuken hebben gemaakt door bābā naar de tafel gedragen wordt, heb ik een goede reden om weg te lopen. Terwijl hij de hete pan neerzet valt mij de pannenonderzetter op die van stro gemaakt lijkt te zijn. Ik ga heel eventjes op in de kleuren – groen, roze, zwart, bruin, tot dat mijn oren māmā’s woorden per ongeluk opvangen: ‘Maar gelukkig is ze wel heel creatief!’

Mijn hoofd wordt warm. Ik weet meteen dat het gaat over dat ik niet goed kan rekenen. Ik weet dat māmā niet blij is met mij en zou willen dat ik slimmer was.

Als ik met de volle soepkom aan tafel ga zitten, zie ik uit mijn ooghoek dat een verre tante mij vlakjes van top tot teen bekijkt, terwijl ik haar hoor fluisteren: ‘Een kind dat dik is, valt in onze familie onvermijdelijk buiten de boot.’ Mijn ogen richten zich op mijn kom soep met aardappelen erin en ik begin ermee te spelen met mijn porseleinen lepel. ‘Dat is niet aardig,’ fluister ik terug, maar ze lijkt me niet te horen.

In de auto op weg naar huis volg ik de regendruppels die langzaam langs het raam naar beneden glijden. Ik zit op de achterbank, aan de linkerkant, met mijn gōgō rechts van mij. We hebben onze vaste plek in de auto. Zo kan hij māmā zien via de buitenspiegel en ik mijn bābā via de binnenspiegel. Ik bestudeer mijn vader achter het stuur, hij kan zo goed rijden. Hij raakt wel

snel geïrriteerd van andere bestuurders op de weg. Het valt me op dat het vaak om vrouwen en oude mensen gaat. Dan zegt hij: ‘Hij is veel te oud om te rijden’ of ‘Vrouwen horen niet achter het stuur,’ terwijl hij mijn moeder fantastisch vindt rijden. Een rustige rit verandert dan binnen een seconde in een onverwachte woedeaanval. Nu is het gelukkig rustig en ik begin zachtjes mee te zingen met het nummer ‘The Boy is Mine’ van Brandy en Monica: *You need to give it up... had about enough...*

Sommige druppels op het glas versmelten met elkaar door de harde wind, die ze in lange strepen verandert. Ze lijken een wedstrijd met elkaar te houden. Mijn wijsvinger volgt de watersporen op het glas terwijl ik Ka-Hin voorzichtig vraag: ‘Wie denk jij dat er gaat winnen?’

‘Si-joe?’ Juf Anneke fronst en stopt halverwege mijn naam. Ze kijkt me aan alsof ze hoopt dat ze die eindelijk een keer goed heeft uitgesproken.

Het is maandag en in het muffige klaslokaal van groep drie is de aandacht van de hele klas op mij gericht. Iedereen staart naar me, ze lijken te wachten tot ik haar uitspraak verbeter. Om aan te geven dat ik er ben gaat mijn arm half omhoog, maar ik zeg verder niets. Waarom vinden mensen mijn naam toch zo moeilijk?

Elke keer als ik mijn moeder vraag of ik mijn naam mag veranderen, zegt ze met opgeheven hoofd: ‘Je bent Chinees. Ik buig niet voor *gwei lo’s* die jouw Chinese naam niet kunnen uitspreken.’ Maar de ‘witte spoken’ waar ze het over heeft, geven me constant het gevoel dat ik raar ben, op elke mogelijke manier.

Vandaag mag ik trakteren. Ik ben in de zomer jarig, dus ik trakteer altijd als ik allang jarig ben geweest, aan het begin van het schooljaar. De tl-buizen zoemen zachtjes boven de klamme ruimte. Terwijl mijn gedachten overal naartoe flitsen, plaatst juf Connie een zelfgemaakt papieren kroontje op mijn hoofd en helpt me de tafel op om me in het zonnetje te zetten: ‘Er is er één jarig, hoera, hoera, dat kun je wel zien, dat is zij! Dat vinden wij

allen zo prettig ja, ja, en daarom zingen we blij, blij, blij, blij!’ Ik kijk om me heen, naar de hoopvolle blikken en opwinding in de klas, omdat ze niet kunnen wachten op de traktatie.

Het liedje nadert zijn einde en plotseling begint juf Anneke, nog luider dan daarvoor ‘Hankie Pankie Shanghai’ te zingen. Ik frons mijn wenkbrauwen en ik zie dat mijn klasgenootjes hun ogen tot spleetjes trekken met hun vingers en vrolijk door blijven zingen. De juf ziet dat ik mijn lippen stijf op elkaar geklemd houd.

‘Vind je dit liedje niet leuk?’ roept een klasgenoot. ‘Dit is toch Chinees?’

Ik weet niet wat ik moet zeggen en schud voorzichtig mijn hoofd. Het voelt alsof er een grote, zware steen op mijn buik ligt.

Ik kijk naar mijn beste vriendin Ramata, die aan de andere kant van de klas zit. Ze stopt direct met zingen en geeft me een bevoedigend knikje.

Als we klaar zijn met zingen klauter ik zo snel als ik kan van de tafel af en haal mijn traktatie uit een grote boodschappentas.

Samen met māmā heb ik gisteren in de keuken gestaan, omringd door een heerlijke mix van geuren. De ingrediënten stonden netjes bij elkaar op het aanrecht, met elk een eigen rol in het lekkere kunstwerk dat we gingen maken. We begonnen met het voorzichtig uitsmeren van een dunne laag wit mengsel in de bakvorm, gevolgd door een nauwkeurige laag pandanbladgroen. Ik hing boven de mixende kom en keek hoe de kleuren van de kokosmelk en de kleurstof samensmolten. Het mooie patroon deed me denken aan schilderen. Terwijl de stoommand boven het sudderende water hing, wachtte mijn moeder geduldig tot elke laag stevig vormde zodat daarna de volgende kon worden toegevoegd. Het was een langzame en rustgevende dans van texturen. Het stomen is een test van geduld en je kunt heel makkelijk een fout maken waardoor de cake mislukt. Elke hap vertelt het verhaal van toewijding en de rijke traditie van mijn voorouders die in elke *kue lapis* schuilt.

Ik deel de kleurrijke lagen zoete gestoomde cake van kokos uit aan mijn klasgenoten, maar de eerste schuift gelijk zijn bord weg.

Een ander neemt hem voorzichtig aan, bekijkt hem even en legt hem dan ongeproefd aan de rand van haar tafel. Er wordt gefluisterd en gegiecheld, mijn traktatie wordt nauwelijks aangeraakt.

Ik houd de schaal steviger vast en bijt krampachtig op mijn lip. Hoe kon ik gisteren zo blij zijn geweest? Hoe kon ik niet doorhebben dat ze het vies zouden vinden? Ik loop naar Ramata toe, die met een brede glimlach op me wacht. Ze pakt een stukje van de kue lapis en neemt een hap. ‘Dit doet me denken aan *bojo*,’ zegt ze vrolijk. ‘Dat maakt mijn moeder ook weleens.’ Ramata is Surinaams en door haar voel ik me vaak minder alleen, net zoals nu. Ik ga naast haar zitten en samen eten we mijn traktatie op.

Na afloop van de schooldag schildert de zon de hemel oranje. Ka-Hin roept me vanaf de andere kant van het schoolplein, zodat we aan ons dagelijkse avontuur naar huis kunnen beginnen. Voor het eerst vandaag heb ik een oprechte glimlach op mijn gezicht. Hij steekt zijn hand uit en zonder te aarzelen leg ik de mijne erin. Terwijl we samen het schoolterrein verlaten, voel ik mijn schouders langzaam lichter worden. Naast hem voel ik me sterk. Bij het hek zie ik verschillende ouders wachten op hun kinderen. Ik vraag me af waarom mijn *bābā* en *māmā* zo hard moeten werken dat ze ons nooit op het schoolplein kunnen opwachten.

Onderweg naar huis lopen we langs het water en staan we zoals gewoonlijk op de oude stenen brug stil om ernaar te kijken. Ka-Hin vraagt: ‘Vonden ze de kue lapis lekker?’

Ik vertel niets over de vervelende reacties van mijn klasgenoten en knik ja. Ik ben blij dat we op dezelfde school zitten. Onze ouders hebben gezegd dat dat belangrijk is, zodat Ka-Hin mij kan beschermen. *Gōgō* is twee jaar ouder dan ik, maar toch voel ik me op bepaalde momenten groter dan hij. Soms zijn er jongens die hem expres van het klimrek vlak bij ons huis af proberen te duwen. Als dat gebeurt, stap ik naar voren, verhef ik mijn stem en stuur ik de jongens met korte zinnen weg. Meestal luisteren ze wel naar me, misschien komt dat door mijn strenge toon.

In ons flatje aangekomen gaan Ka-Hin en ik meteen aan de slag om onze eigen hindernisbaan te maken, een vast ritueelje van ons. We stapelen kussens tussen de salontafel en de bank, en draperen een hoedslaken over de tafel om een verborgen tunnel te maken. We moeten onder de tafel kruipen zonder het laken aan te raken. Ka-Hin doet zijn ogen dicht terwijl ik me verstop. Als hij klaar is met tellen, hoor ik hem door de kamer sluipen.

‘Ik weet waar je bent!’ roept hij, maar ik blijf stil. Net wanneer hij denkt dat hij me gevonden heeft, spring ik tevoorschijn. Zijn schaterlach vult de kamer.

Na het rondrennen door het huis ploffen we neer op de bank om *Samurai Pizza Cats* te kijken. Māmā draait net op dat moment de sleutels in het slot. Ze is sinds kort weer aan het werk, maar het is niet meer hetzelfde werk als vroeger. Voordat ik geboren was, werkte ze als serveerder in de horeca, rende ze tussen de tafels door met volle dienbladen. Nu helpt ze Chinese vrouwen bij hun inburgering in een Chinees buurthuis. Toen Ka-Hin en ik klein waren, bleef ze thuis om voor ons te zorgen. In die tijd begon haar kleding langzaam steeds meer te verslijten en is ze gestopt met het dragen van hoge hakken. Het enige wat al die tijd onveranderd is gebleven, is haar Chanel-make-up, zonder gaat ze de deur niet uit.

Haar thuiskomst geeft een soort rust. Ze doet haar sneakers uit, trekt haar huisslippers aan en begint zoals altijd gelijk met koken. Op haar tenen pakt ze het schort van het haakje aan de keukenwand en slaat dit soepel om haar middel. Soms staat ze wel twee of drie uur in de keuken om een lekkere Chinese maaltijd voor ons klaar te maken.

Het zijn niet dezelfde gerechten als bij de Chinese restaurants op de hoek. Māmā maakt gestoomde vis met sojasaus en gember, of mals rundvlees in zwartebonensaus. Heel anders dan de zoete en vette gerechten in de restaurants, waar vooral veel saus overheen wordt gegoten voor de Nederlanders. In haar eten proef je verse kruiden en is er een betere balans tussen zout, zuur en zoet.

Ik klim op een stoel bij het gasfornuis en kijk hoe mijn māmā verse knoflook, gember en mooie groene paksoi en kangkung

pakt en die samen met stukjes kip en dingesneden rund klaar maakt. De gember en knoflook heeft ze platgedrukt met de zijkant van haar mes. ‘Dat doen we zodat de gezonde sappen ervan goed vrijkomen,’ legt ze aan me uit, iets wat uma ooit ook aan haar heeft uitgelegd.

Ka-Hin is enthousiast opgestaan van de bank om te komen helpen en begint de paksoi met lauw water te wassen, zodat er geen aarde in het eten komt. Hij doet dat zonder dat māmā erom hoeft te vragen en ik weet dat dat haar blij maakt. Ik sta daar pas bij stil als ze me vraagt om te helpen bij het snijden van de uien. Ik kijk naar de snelle bewegingen van haar mes en probeer het voorbeeld te volgen. Ze veegt langs haar wang. Behalve dan bij het uien snijden heb ik haar nog nooit zien huilen.

Als bābā eindelijk thuiskomt van werk, rennen Ka-Hin en ik de keuken uit en vliegen hem in de gang om zijn nek. Met zijn gespierde maar vermoeide armen tilt hij ons tegelijkertijd van de grond. Onze voeten bungelen in de lucht als māmā vanuit de keuken roept: ‘*Sik faan!*’

Bābā zet ons voorzichtig weer op de grond nadat hij ons een kus heeft gegeven. ‘Ga maar gauw helpen met tafeldekken. Māmā is vast moe na haar lange dag werken.’

Ik ren weer terug naar de keuken, waar inmiddels een blauwige waas hangt. ‘Pas op, de schaal is nog heet,’ waarschuwt mijn moeder bezorgd.

De geur van haar versbereide eten prikkelt mijn zintuigen als ik dichterbij kom. Mijn maag knort ongeduldig van de honger. Ik kijk naar de verleidelijk dampende schaal en reik er voorzichtig naar. De intense hitte van de metalen schaal snijdt meteen door mijn vingers en een scherpe kreet ontsnapt aan mijn lippen, terwijl het eten uit mijn handen glipt. ‘Au!’

Mijn schreeuw heeft mijn vader met haastige stappen naar de keuken gebracht. Wanneer hij zijn avondeten over de koude keukenvloer verspreid ziet liggen, laat bābā heel hard een vloek ontsnappen. Hij is de enige die dat mag in dit huishouden.

Mijn ogen vullen zich met tranen die ik niet tegen kan houden. Ik voel zijn strenge blik op mijn gezicht branden en mijn wangen

worden heet. Ik kijk snel naar de vloer, maar weet dat het te laat is. Hij grijpt me ruw bij mijn arm en sleurt me mee naar de badkamer.

‘Kijk maar eens goed naar jezelf. Ben je nou trots?’ brult hij terwijl hij me voor de spiegel plaatst. Zijn woedende donkere ogen staren naar mijn betraande gezicht. Hij zucht hard en verlaat vervolgens de badkamer. De deur knalt hard achter hem dicht.

Ik blijf achter in de kille ruimte en staar naar mijn spiegelbeeld. Mijn wangen zijn rood. Zenuwachtig pluk ik aan de onderkant van mijn versleten T-shirt en veeg mijn tranen af. ‘Stop met huilen, jankbal.’

Aarzelend schuif ik terug aan de eettafel, waar mijn vader een kommetje met rijst voor me neerzet. Een gebaar om uit te drukken dat hij spijt heeft van zijn uitval. Ik adem zo stil mogelijk en richt mijn blik op het eten. Wanneer ik de rijst met trillende handen naar binnen werk, proef ik hoe die zich mengt met het zout dat mijn tranen hebben achtergelaten.

哀莫大于心死

Onder een stille hemel

Het is bijna zomervakantie en mijn zeventiende verjaardag komt dichterbij. Toen ik zeven was, zijn we van de Bijlmer naar Almere verhuisd en een paar jaar later naar Alphen aan den Rijn, waar we nu nog steeds wonen. Ik moest heel erg wennen, maar inmiddels heb ik vrienden gemaakt, zoals Lisa. We zitten beiden in havo 4 en hebben elkaar ontmoet bij de les economie. Ik wist gelijk dat ik vrienden met haar wilde worden. We houden beiden van *yum cha*, *Asian parties*, shoppen en fietsen elke dag samen naar school. Lisa is Vietnamees-Chinees en lijkt de enige te zijn die me echt begrijpt.

Vandaag is het mooi weer en ik ben na school samen met haar en een paar andere vrienden een ijsje gaan halen bij de snackbar in de Aarhof. We slenteren door het dorp als mijn vader belt. Vreemd, het is midden op de dag en hij zou aan het werk moeten zijn in de toko. Zijn stem aan de telefoon klinkt ongewoon koeltjes als hij zegt dat ik meteen naar huis moet komen.

Zodra ik binnenstap vallen de bijna tastbare spanning en stilte in huis onmiddellijk op. Bābā zit op de donkergroene leren bank in de woonkamer, met een diepe frons op zijn voorhoofd en zijn armen gespannen over elkaar geslagen. Zijn zwarte bos haar wordt steeds dunner en er zijn steeds meer glinsterende zilveren strepen zichtbaar. Voordat ik de kans krijg om te vragen wat er aan de hand is, doorbreekt hij de gespannen stilte.

‘Heb jij je rapportcijfers vervalst?’

Shit, shit, shit. Ik denk terug aan de mengeling van paniek en wanhoop die ik enkele maanden geleden voelde. Aan de zwarte

fineliner die ik opeens in mijn trillende hand hield. Hoe ik van de vijf een zes, van de drie een acht heb gemaakt. Een koude rilling trekt over mijn rug en mijn maag draait zich om. *Wat moet ik doen?*

‘Je mentor heeft me gebeld.’

Ik zet me schrap voor de tirade die gaat volgen. Het bulderende geluid van zijn stem galmt door de ruimte. Mijn vader vloekt zelden, maar hij houdt zich nu niet in.

Weet je wel hoe ongelofelijk voor lul ik sta?

Je mentor zegt dat je alleen maar met jongens bezig bent en geen focus hebt!

Je bent een schande voor de familie! Je opa zou zich omdraaien in zijn graf als hij dit wist.

Ben je nou echt zo dom?

Elke schreeuw, elk woord raakt me als een klap in mijn gezicht. De woorden ‘dom’ en ‘schande’ blijven in de lucht hangen en verstikken me.

Je denkt zeker dat alles je maar komt aanwaaien, hè?

De ogen van mijn vader zijn woester dan ik ooit heb gezien. Ik voel mijn lichaam verstijven, mijn spieren gespannen als elastiek dat op het punt staat te knappen. Ik durf nauwelijks te ademen.

Je hebt geen idee hoeveel moeite wij doen om jou een betere toekomst te geven, en dit is hoe je ons terugbetaalt?

Ik weet geen antwoord te geven en probeer hem vooral niet aan te kijken. Mijn hart bonst in mijn borstkas, snel en onregelmatig. Het voelt alsof ik onder water ben, snakkend naar een hap lucht. Met elk woord dat hij uitspreekt voel ik me kleiner en machtelozer. Ik zoek met mijn ogen iemand die mij van zijn tirade komt redden, maar er is verder niemand thuis die het voor me kan opnemen. Ik ben alleen in deze storm, een eenzame schim die gevangen zit in angst. Tranen branden achter mijn ogen, maar ik houd ze tegen.

Zonder nog na te denken, snel ik naar mijn kamer. Als ik de deur achter me sluit, hoor ik zijn zware voetstappen in de gang. Het duurt niet lang voordat bābā in mijn toevluchtsoord staat. Terwijl ik een foetushouding aanneem bij de radiator, grijpt hij

de volle prullenmand onder mijn bureau en gooit die over me heen. Dan stormt hij weg. Beneden hoor ik mijn vader de voordeur keihard achter zich dichttrekken. De trillingen van zijn vertrek galmen nog na langs de muren. Hij laat me achter in een oorverdovende stilte. Een stilte die me terugbrengt naar de ziekenhuiskamer waar ik vier jaar geleden alleen het zwakke geluid van *yéye's* ademhaling kon horen.

Het leek alsof hij zijn laatste kracht had gebruikt om op onze komst te wachten. Het begon met een open wond in opa's scheenbeen. Maar een paar maanden daarna werd hij opgenomen, omdat zijn onderbeen geamputeerd moest worden – het gevolg van suikerziekte. We waren met het hele gezin elke zaterdag op bezoek geweest. Het leek niet heel slecht met hem te gaan, maar toch stonden we ineens aan zijn sterfbed.

Bābā stond vlak naast opa en pakte zijn hand voor de laatste keer vast. Het was nog maar de tweede keer in mijn leven dat ik mijn vader had zien huilen en ik wist mezelf geen houding te geven. Ik staarde naar zijn slanke gestalte en krachtige bovenlichaam. Hij liep minstens drie keer per week hard en deed Braziliaanse jiu-jitsu.

Mijn oom, aan de andere kant van het bed, was het spiegelbeeld van mijn vader. Hij was groter, breder en had een krachtige kaaklijn. Ik vond dat hij er intelligent uitzag met zijn gladgestreken kleren, zijn donkerbruine kleine ogen die door zijn bril zonder frame vooruitkeken en zijn glanzende zwarte haar netjes gekamd.

‘We hadden eerder moeten ingrijpen!’

De onuitstaanbare bedrukkende stilte in de ziekenhuiskamer had opeens plaatsgemaakt voor bābā's scherpe stem die nu de hele ruimte vulde. Ik deed een stapje achteruit, mijn hart bonkte luid in mijn keel.

Mijn oom keek verbijsterd van ons naar bābā. Zijn stem trilde toen hij zei: ‘Dit is niet het moment, heb alsjeblieft wat respect voor pa.’

Mijn vader deed alsof hij hem niet hoorde en ging verder: ‘Ik wil weten hoe dit ineens is gebeurd! NU!’

De spanning in de kamer werd ondraaglijk. Ik keek naar mijn moeder en Ka-Hin, die zich niet verroerden. Mijn keel kneep dicht en de tranen welden op in mijn ogen. Met trillende handen sprong ik tussen mijn vader en oom in, die steeds dichterbij elkaar waren gaan staan. Met overslaande stem riep ik: ‘Alsjeblieft bābā, stop! Voor opa! Stop!’

We blikten allemaal heel eventjes naar yéye, die zich gelukkig niet echt bewust leek te zijn van wat er gebeurde. Toen ontmoetten mijn ogen die van mijn vader, ik zag de pijn en het verdriet in zijn blik. Mijn woorden leken heel even tot hem door te dringen, maar ik wist dat de boosheid had gewonnen toen hij richting de deur stapte, zijn schouders gespannen.

‘Waarom moet je altijd zo doen? Waarom moet je altijd alles erger maken?’ zei mijn oom hoofdschuddend. ‘Pa zou dit niet willen, hè. We moeten juist samenwerken, niet vechten,’ vervolgde hij gefrustreerd.

‘Ha, samenwerken? Jij bent degene die altijd alles zelf wil doen, mij overal buiten houdt,’ antwoordde bābā en hij draaide zich weer om naar ons toe. ‘En dan nog het erfgeld... jij, jij hebt het altijd voor jezelf willen houden, hè?’ Mijn vaders ogen spuwden vuur.

‘Dat is niet waar!’ Mijn oom schreeuwde nu ook. ‘Ik probeer alleen te doen wat het beste is voor de familie. Jij bent degene die altijd ruzie zoekt. En laten we het niet hebben over hoe jij mijn vrouw behandelt. Denk je dat ik niet weet wat je van haar vindt?’

Mijn vaders ogen vernauwden zich tot spleetjes. ‘Ze is hier alleen maar voor het geld. Ze heeft me geprobeerd te verleiden bij jou thuis. Hoe kun je haar nou meer vertrouwen dan je eigen broer?’

Mijn oom balde zijn vuisten, zijn knokkels wit van de spanning. ‘Je liegt! Je hebt altijd al een hekel aan haar gehad en je zoekt gewoon een excuus om haar zwart te maken. Dit gaat niet over haar, dit gaat over pa. En jij bent zo verblind door je woede dat je dat niet eens kunt zien.’

Bābā schreeuwde nog harder: ‘Je begon zelf over haar!’

Ik keek wanhopig rond in de kamer, op zoek naar een volwassene die wel wist wat die moest doen.

Mijn tante, die tot dan toe stil in een hoekje stond, stapte naar voren. ‘Hoe durf je?’ zei ze, haar stem laag en dreigend. ‘Ik ben hier voor mijn man en voor deze familie. Dat jij denkt dat ik hier alleen voor het geld ben, zegt meer over jou dan over mij.’

Mijn vader staarde haar aan, maar zei geen woord. Hij gaf mijn oom een laatste verwijtende blik en stormde de kamer uit. De deur sloeg met een harde klap dicht en in de kamer viel opnieuw een verstikkende stilte. Ik voelde een hand op mijn schouder en ik keek op naar mijn oom, die er verslagen uitzag.

‘Het spijt me,’ zei hij zacht, ‘dit is niet hoe het had moeten gaan.’

Ik hoorde gesnik achter mij en toen ik keek waar het geluid vandaan kwam, zag ik mijn moeder een tissue geven aan Ka-Hin. De glazen van zijn bril waren beslagen. Iedereen leek uit de bewegingloosheid te komen, behalve yéye. Die lag nog vredig en kalm in zijn bed, zich niet bewust van de chaos die net om hem heen had plaatsgevonden.

Niet lang na het bezoek aan yéye in het ziekenhuis overleed hij in zijn slaap. In de dagen na de begrafenis hing er een verstikkende zwaarte over ons gezin. Bābā verbrak daarna al het contact met mijn oom. Mijn ouders namen niet de tijd om te rouwen en gingen snel weer fulltime aan het werk om de financiële lasten van het gezin te kunnen dragen. Elke ochtend begon vroeg, soms nog voordat de zon opkwam. Op sommige dagen stond māmā in de keuken mijn lievelingsontbijt klaar te maken, haar bewegingen mechanisch. Ondanks haar drukke schema zorgde ze er altijd voor dat ik iets gezonds at. Ze zei vaak dat een goed ontbijt belangrijk is om sterk en slim te worden. Hoewel ze harde opmerkingen kan maken, voelde ik in deze kleine momenten ook haar zorgzaamheid. De geur van de warme havermout en honing vulde de keuken, maar het bracht niet langer de troost die ik er nor-

maal gesproken uit putte. Bābā was dan meestal al vertrokken naar de toko, zijn gezicht stond elke dag strak van vermoeidheid en onverwerkt verdriet.

In de namiddag, als ik thuiskwam van school, hing er vaak een kille stilte in huis. Ka-Hin zat dan aan de eettafel gebogen over zijn huiswerk. Ik probeerde hem soms aan het lachen te maken, maar hij keek me alleen maar aan met grote, droevige ogen.

De zaterdagen voelden het leegst aan, zonder de warme aanwezigheid van yéye, wiens verhalen en lach mijn hart altijd vulden met vreugde en een gevoel van geborgenheid.

Het leven buiten ging door alsof er niets was veranderd, maar binnen onze muren was alles anders – kouder, harder. Mijn ouders spraken nauwelijks met elkaar. Hun communicatie beperkte zich tot het noodzakelijke: boodschappenlijstjes, korte opmerkingen over de winkel en wat we zouden eten die avond. Het ontbrak aan woorden van troost en gedeelde herinneringen aan yéye, alsof ze bang waren dat elke herinnering de sluizen zou kunnen openzetten voor een oncontroleerbare golf van emoties.

Maar de fijne herinneringen waren mijn enige houvast.

Toen we net in Alphen kwamen wonen, stond mijn vader elke ochtend rond een uur of vijf op om inkopen te doen voordat hij de toko opende. Hij stalde elke dag, zeven dagen per week, lekkernijen in de winkel uit, zoals verse laos, mijn favoriete vrucht markusa, gebakken bananen en tofu. Ik miste Almere heel erg, het touwtjespringen op het schoolplein, waar we urenlang sprongen en lachten tot we niet meer konden. Ik miste het om samen met mijn twee beste vriendinnen verhalen te verzinnen over de jongens die we leuk vonden. We fantaseerden dan over avonturen en liefdesverhalen die we wilden meemaken, zoals de girlband die we zouden beginnen, ik als *Sporty Spice* en een vriendin als *Baby Spice*. De tijd die ik met mijn vader in de toko doorbracht was daarom extra speciaal geworden.

Elke zaterdag hielp ik hem vanaf tien uur, net genoeg tijd om

een beetje uit te slapen. Ik trok dan mijn sportjasje met de blauwe vlakken aan dat ik van bābā had gekregen.

Grote ketens zoals de Hoogvliet en Albert Heijn hadden lage prijzen waardoor de kleine toko's in Alphen failliet gingen. Maar niet onze toko, die was anders. Bābā wist ons goed te onderscheiden en doordat er steeds meer interesse was in de Aziatische keuken wisten wij ons hoofd boven water te houden.

Mijn vader leerde de klanten hoe ze tamarindepasta moesten gebruiken en vertelde welke ingrediënten ze nodig hadden voor het maken van saoto en sponscake. Dan hoorde ik de klanten best vaak zeggen dat ze de hulp van iemand die zo vloeiend Nederlands spreekt, konden waarderen. Daar kreeg ik wel een knoop van in mijn maag, maar bābā reageerde daar altijd onverminderd beleefd op.

Terwijl mijn vader uitgebreid kookadvies stond te geven, vulde ik de schappen bij met gekleurde pakjes instantnoedels. Als onze blikken elkaar kruisten, gaf hij mij een knikje van erkenning. Op zulke momenten voelde ik me speciaal. Zelfs te midden van de reuring in de toko, waar klanten af en aan lopen, vond hij manieren om me aandacht te geven, al was het maar een terloopse aanraking van mijn schouder. Bābā wist vele mensen te betoveren met zijn charme en vrijgevigheid, en op zulke momenten mij dus ook.

Na een drukke dag leek het alsof we wel duizend mensen hadden geholpen met hun boodschappen. Ik ging dan naar boven terwijl bābā de kassa telde en de toko afsloot. Ook al woonden we precies boven de toko, de trappen voelden als een zware weg die ik naar huis moest afleggen. Ik kon niet kiezen of het makkelijker was om naar boven te rennen of juist langzaam te gaan, stap voor stap.

Ik herinner me nog heel goed de keer dat opa voor het eerst in de toko in Alphen langskwam. Mijn moeder stond pompoenrijst te maken met geweekte shiitake in oestersaus. Ze maakte dat ge-

recht vaak toen opa nog gezond was. Ik zat boven mijn huiswerk te maken en wist precies wanneer yéye binnenkwam. Het eerste wat ik van beneden hoorde waren de lage tonen van zijn stem. Vluchtig maakte ik mijn kleine ronde hoekbureau iets netter en ik rende zo snel naar de voordeur dat ik bijna uitgleed op mijn sokken. Onderaan de trap klonk een geïrriteerde zucht van bābā. Er ontsnapte een hoest uit mijn longen en ik piepte bij het uitademen.

‘Rustig, rustig,’ zei yéye.

‘Hallo opa!’ riep ik met een brede lach, terwijl ik probeerde de stilzwijgende spanning tussen hem en bābā te verzachten. Yéye lachte net zo breed terug en tilde me op. Terwijl mijn voeten in de lucht bungelden bij zijn omhelzing, zag ik de frons op mijn vaders gezicht.

De onrust in mijn maag groeide toen yéye me neerzette en mijn voeten weer vaste grond voelden. Ik pakte yéye’s hand en trok hem mee. ‘Kom, ik wil u mijn nieuwe kamer laten zien,’ zei ik trots. Hij knikte en volgde me naar de slaapkamer, waar ik met Ka-Hin een stapelbed deelde. In de kleine kamer lag zeil met een houtpatroon op de grond waarover barbiepoppen en lego verspreid lagen. Door het raam aan de achterzijde scheen er in de middagen veel licht naar binnen en onder het grote kozijn stond de oude gaskachel, die ons maar nauwelijks warm kon houden in de koude maanden.

Opa was naar de hoek van de kamer gelopen en bekeek de houten wandpanelen op de muur. Toen viel zijn blik op het plafond. Zijn mondhoecken zakten omlaag en hij verstrengelde zijn handen achter zijn rug.

‘Is dit schimmel?’ vroeg hij streng. Yéye draaide zich om naar mijn vader, die achter ons aan was gelopen. ‘Je kunt je kinderen hier niet laten slapen, kijk naar je dochter.’ Zijn blik gleed langs mijn armen, die ernstig ontstoken waren. Snel sloeg ik mijn armen over elkaar om mijn schilfers en korstjes te verbergen.

‘Het is tijdelijk,’ had bābā er voorzichtig tegen ingebracht. Maar yéye leek het niet te willen horen, hij schudde langzaam zijn hoofd. ‘Je weet dat ik het beste voor jullie wil, maar dit...’ Hij stop-

te even, zocht naar de juiste woorden en vervolgde: 'Ik heb altijd goed voor ons gezorgd, zelfs als het moeilijk was. Dat verwacht ik ook van jou. Als man moet je in staat zijn voor je gezin te zorgen en een goed huis is de basis voor een goed leven.'

Bābā had gezucht en over zijn gezicht gewreven. 'Ik weet het, pap. We doen ons best. Het is alleen... het is... nou ja, gewoon ingewikkeld met de winkel en alles.' De staarwedstrijd tussen vader en zoon leek een eeuwigheid te duren en uiteindelijk gaf bābā het op en sloeg hij zijn ogen neer. Mijn vader hield zijn hoofd gebogen en ik wilde hem zo graag omhelzen, maar ik hield me in.

'Ik beloof dat we een betere plek zullen vinden,' zei hij zachtjes.

Yéyè's blik werd iets milder en hij legde zijn hand op mijn schouder.

'Ik begrijp dat het moeilijk is. Maar je moet prioriteiten stellen,' zei opa. Toen sprak hij een zin uit in het Mandarijn, woorden die ik niet verstond. Maar aan mijn vaders gezicht te zien, leek hij het ook niet te begrijpen.

Ik weet niet hoe lang ik al verstijfd tegen de radiator zit. De tranen rollen geluidloos over mijn gezicht en de inhoud van mijn prullenbak ligt nog om mij heen. Wanneer ik beweging krijg in mijn lichaam, vlucht ik naar buiten en spring op de fiets. De frisse namiddagwind voelt troostend op mijn gezicht en ik trap zo hard als ik kan naar Lisa's huis. We hebben het vaak gehad over hoe het is om Chinese ouders te hebben, de druk om constant te moeten presteren en de angst om te falen. Ik hoef niet alles uit te leggen bij haar.

Ik ben nog nooit eerder weggelopen en de adrenaline giert door mijn aderen. Bij haar thuis aangekomen laat ik me zwaar op haar bed vallen, mijn ademhaling nog steeds gejaagd.

'Hij lijkt wel een gespleten persoonlijkheid te hebben,' fluister ik. Ze kijkt me aan, in haar blik zie ik begrip. Ze pakt me stevig vast. Terwijl ze me blijft knuffelen zegt ze: 'Het komt wel goed, echt waar, het komt goed.' Ik snik in haar armen. Als het tijd is

voor avondeten biedt Lisa aan dat ik mee naar beneden ga om samen te eten met haar ouders.

‘Ik... ik durf niet naar beneden,’ biecht ik op na haar aandringen.

‘Waarom niet?’

Ze gaat naast me op het bed zitten en kijkt bezorgd, maar geeft me tijd om mezelf uit te drukken.

‘Ik ben bang dat je ouders aan me zullen zien dat ik hier eigenlijk niet mag zijn. En dan bellen ze misschien wel mijn ouders. En dan zouden die zich heel erg schamen,’ zeg ik terwijl de tranen weer beginnen te vloeien.

Lisa legt haar hand even op mijn arm en loopt dan naar beneden. Na een tijdje komt ze boven met een dienblad vol eten. De twee borden dampen en het ruikt lekker, maar toch heb ik helemaal geen trek.

‘Je mag gewoon hier slapen, hoor,’ verzekert Lisa me. Ze eet naast me haar bord leeg en spoort me aan een paar happen te nemen. We blijven uren op haar zolderkamer zitten en ik word wat rustiger. Het is pikkedonker buiten als Lisa’s moeder naar boven komt. Ik voel me betrappt, schuldig bijna. In het Chinees zegt haar moeder iets tegen Lisa en ik snap dat ik naar huis moet. Ze is bang dat mijn ouders ongerust worden en dat zij daar dan verantwoordelijk voor is.

‘Het is oké,’ mompel ik zachtjes. Ik probeer sterk te blijven als ik Lisa omhels. Met tegenzin stap ik op de fiets, huiverig voor wat me thuis te wachten staat. Als ik de hoek om ben, voel ik me helemaal alleen op de wereld en kan ik de tranen niet meer tegenhouden.

Het lijkt alsof de verwachtingen die op mij en Ka-Hin drukten alleen maar groter werden nadat yéye stierf. Mijn vader werd scherp en emotioneel, zei dingen als: ‘Je moet gefocust blijven op school, je hebt geen tijd voor afleiding.’ En mijn moeder was het altijd hardvochtig met hem eens: ‘Je moet harder werken, yéye kijkt mee!’

Ka-Hin heeft zich kunnen storten op studeren, dat was denk ik zijn manier van omgaan met het verdriet. Daardoor richtte de

blik van mijn ouders zich nog meer op wat ik aan het doen was. De frustraties van mijn ouders werden een bron van conflict tussen mij en Ka-Hin. Steeds vaker leek hij teleurgesteld in mij.

Aangekomen bij onze bovenwoning besluit ik toch niet naar binnen te gaan. Ik sluip via de achteringang naar de opslagkelder. Alleen het zachte gezoem van de tl-buizen doorbreekt de stilte in het gebouw. Onhandig klap ik het logeerbed uit en zoek in dozen naar een deken om over me heen te trekken. Als ik er eindelijk één vind, ligt daaronder yéye's zorgvuldig opgevouwen zakdoek met zijn initialen erop geborduurd. Misschien heeft māmā die hier neergelegd bij het opruimen? Voorzichtig houd ik de stof voor mijn neus. Die ruikt licht naar zijn aftershave, een geur die me meteen terugbrengt naar de avonden waarop hij urenlang verhalen vertelde over vroeger, zijn glimlach die alles even beter leek te maken en de belofte die ik hem had gedaan om beter mijn best te doen op school.

Ik houd de zakdoek tegen mijn wang, sluit mijn ogen en denk aan opa's laatste woorden aan mij: 'Je bent sterker dan je denkt.'

De vermoeidheid wint het uiteindelijk van de kou.